

ska banka, podružnica v Celju; Jugoslovska električna delniška družba Brown Boveri, podružnica Ljubljana (reprezentant Rudolf Stebi); Tekstilbazar, družba z o. z. v Ljubljani (poslovodja Karel Vokač); trgovina s špicerijskim blagom Vinter & Zupan, Ljubljana; Šamotna tovarna, družba z o. z. v Storah.

g Občni zbori. »Slavija«, jugosl. zavarovalna banka v Ljubljani, 11. junija; Sirojilna lesna in kemična industrija, d. d., na Polzeli, 12. junija 1924; Trboveljska premogokopna družba dne 12. junija na Dunaju.

g Znižanje diskontne obrestne mere v Českoslovaški. Bančni urad českoslovaškega finančnega ministristva je znižal z dnem 28. maja obrestno mero za eskontiranje menic in

vrednostnih papirjev od 6½ na 6%. Obrestne postavke za lombardna posojila ostanejo neizpremenjene. — Potem ko se je eskomptna obrestna mera 28. januarja letos znižala od 5½ in 5% in lombardna obrestna mera od 7½ do 8 na 7 do 7½, je bil bančni urad prisiljen, 10. marca v zaščito valute zvišati eskontno obrestno mero za poldrug odstotek, lombardno pa 1 odstotek zvišati Ker so se pa razmere izboljšale, je bančni urad sedaj znižal diskontno obrestno mero za pol odstotka.

g Trgovska pogajanja z Avstrijo. Iz Beograda poročajo, da je trgovski minister imenoval komisijo v svrhu pogajanj za sklenitev trgovske pogodbe z Avstrijo, ki se bodo začela začetkom junija na Dunaju.

Prosveta.

Dr. Joža Glonar:

Svantovit in Svarožič, Rujana in Retra.

Eno najzanimivejših, pa tudi najbolj zapletenih poglavij iz starejše slovanske zgodovine, ki je označeno z zgoraj navedenimi štirimi imeni, se je v zadnjih letih vsaj deloma in na zanimiv način pojasnilo. K. Schuchardt, ravnatelj prehistorijskega muzeja v Berlinu, ki se je v zadnjih letih posebno zanimal za nekatera sporna vprašanja slovanske arheologije in zgodovine, je osredotočil to svoje zanimanje na dva problema: 1. ali je mogoče dognati lego slavnega svetišča Svantovitovega v Arkonu, ki je stala nič manj slavnega Retra, versko središče Ljutičev s slavnim oraklom boga Svarožiča-Radgosta. V ta namen je organiziral obširna izkopavanja na — sicer nespornem — kraju, kjer je po tradiciji stalo Svantovitovo svetišče, kakor tudi na mestu, kjer je bilo po njegovem treba iskati Retro. Rezultate teh svojih izkopavanj je podal v dveh predavanjih na sejah berlinske akademije in jih je tudi priobčil v njenih publikacijah. Znani slovanski arheolog, profesor praške univerze L. Niederle, je o teh Schuchardtovih spisih v najnovjši številki praškega slavističnega lista »Slavica« napisal svoje kritične opazke.

Kar se tiče prvega vprašanja, pravi Niederle, je Schuchardt imel delo olajšano s tem, da je bil kraj, kjer je nekaj stala Arkona in v njej Svantovitovo svetišče, vsem obiskovalcem Rujane dobro znan, in da torej ni bilo treba drugega ko prekopati ves polotok arkonskega gradišča, ki ni bilo veliko in ki je s še danes vidnim okopom ločeno od ostale zemlje. Res je v letu 1922 dosegel uspeh, ki ga je pričakoval. Našli so se temelji samostojne stavbe kvadratičnega tlorisa s stranico 20 m; ta stavba je bila Svantovitovo svetišče, ker so v sredi temelja našli sledovi četrterih stebrov in med njimi poseben temelj, sestavljen iz velikih kamenov, ki ni mogel biti drugega ko podstavek za kip Svantovita, znan iz zgodovine. Celega temelja stavbe ni bilo mogoče odkriti, ker je del zemlje, na kateri je stala, že izpodjedlo in odkrulo morje; ostalo pa je dovolj, da se je lahko dobila popolna in pravilna podoba.

Ta uspeh je podžgal Schuchardta, da je šel iskati Svarožičovo Retro. Ta problem zanima zgodovinarje že od l. 1519.; kako zamotan je, se vidi na tem, da se išče Retra v kakih 20 krajih na Meklenburškem. Kriva so tega zgodovinska poročila, ki jih podajajo o Retri Dietmar iz Merseburga, Adam iz Bremena in Helmod in ki si v marsičem nasprotujejo. Različno se opisuje lega Retre, različen je opis mesta in svetišča samega, tudi v imenih se kažejo precejšnja nasprotja. Tako pravi n. pr. Dietmar, da je b o g u ime Svarožič, mestu pa Riedigost, Adam pa poroča, da se je tam čiščeni bog imenoval Redigast, mesto pa Retra. Schuchardt je sledil splošnemu mnenju, ki jemlje Dietmarovo poročilo kot najstarejši in najbolj verjetno in je začel iskati staro slovansko Retro na bregu Lucinskega jezera. Res je našel temelje gradišča, obdanega z okopom, s tremi vratmi, nad katerimi so dvigali trije stolpi in v sredi tega gradišča je našel iz prodca nasipan štirikoten, kakih 15—20 metrov širok temelj, v katerem se mu je odkril temelj svetišča Svarožiča, imenovanega tudi Radegasta. To odkritje v letu 1922 in 1923 je njegovo hipotezo iz prejšnjih let spremenilo v trdno prepričanje.

Tako daleč mu Niederle ne sledi, dasi sicer v polnem obsegu priznava pomembnost njegovega odkritja. Odkrito gradišče si sicer v marsičem strinja z Dietmarjevim opisom, vendar pa Adamovega opisa ne smemo zavrniti kot manj zanesljivega in manj vernega. Adamov opis ima mnogo podobnosti, ki jih ne moremo označiti samo kot njegove lastne izmišljotine; še ko je Adam živel, je bila Retra kot versko središče in glavni orakel tamšnjih Slovanov daleč okoli znana, kar Adam sam izrečno pravi. In ravno v zadnjih letih Adamovega življenja je igrala Retra važno vlogo v bojih slovanskih Ljutičev z Nemci. Ko jo je l. 1068. porušil škof Rurkhardt in se je zmagonosno na Svarožičevem konju vračal v Halberstadt, se je glas o Retri raznesel pač po celem Polabju enako kakor dve leti prej, ko so v svetišču v Retri Ljutiči Svarožiču žrtvovali glavo škofa Janeza iz Marienburga. Sicer se ne ve, ali je Adam ob teh dogodkih še živel, toda znani so morali biti Helmodu, ki

je v svojem poročilu odvisen od Adama in ki je Adamove podatke lahko kontroliral.

Tudi sicer je Niederle precej skeptičen, ker ga ne zadovoljujejo arheološki izsledki. Temelj za temelj v Schuchardtovi Retri ni tako brezdvomen kakor je na Rujani, tudi nasprotuje bornost arheoloških najdb velikemu slovesu svetišča, ki je na vsak način moralo biti bogato. Vprašanje je na vse zadnje tudi, ali opisujeta Dietmar in Adam isto svetišče, saj pravi Dietmar sam, da ima po onih krajih vsaka pokrajina svoje svetišče. Zoper Dietmara, na katerega se Schuchardt sklicuje, pa govori dejstvo, da je našel Schuchardt v fasadi samo ostanke enih vrat, Dietmar pa govori o dvojih. Svojo sklepno sodbo formulira Niederle na ta način, da ne odklanja a priori Schuchardtovo odkritje, samo da je nasproti njemu v precejšnji meri skeptičen.

Poseben odstavek je posvetil Niederle zagonetni zamenjavi imen mesta in boga pri Dietmarju in Adamu. Na podlagi tega je energični Brückner Radigosta sploh črtal iz slovanske mitologije in pokazal Niederle za to, da je v svojo slovansko mitologijo sprejel »Svarožiča s priimkom Redigost«. Ravno tako misli Brückner, da si je Adam ime kraja Retra kratkomalo izmislil. Niederle pravi, da sledi Dietmaru glede imena kraja, ki je nastalo na ta način, da so Ljutiči svojega Svarožiča imenovali Radigosta, kar je v ustih nemških poročevalcev postalo počasi nekako krajevno ime. Retra sama je bilo kot versko središče daleč naokoli tako znana, da si Adamu pač ni bilo treba izmišljovati zanjo kakega posebnega imena. Razliak med obliko »Retra« in »Redigost« izhaja iz dejstva, da so nam ta slovanska imena sporočena v oblikah, ki so jih nemški poročevalci težavno z ušesi zajeli in še težavneje zapisali. Eksistenco Retre pa dokazujejo tudi še drugi od Adama neodvisni anali, ki poročajo o njenem porušenju; v njih se imenuje »Rheda«.

R. Stojec:

Flavta.

V zadnjem času smo imeli v Ljubljani dvakrat priliko slišati koncerte na flavto ob spremljevanju klavirja odnosno kvarteta, oziroma brez spremljevanja. Bilo je to enkrat na mladinskem predavanju dne 27. aprila in drugič na koncertu francoskega kvinteta dne 29. aprila t. l. Nimam namena podati kritiko o teh nastopih, hočem pa spomniti na posebnost tega instrumenta, ki je eden najnežnejših, kar jih danes poznamo.

Njen obseg je od h do e', pri čemur je omeniti, da se ais, h' in c' le redko rabijo, ker jih ni vedno mogoče podati z absolutno sigurnostjo in čistoto. Tudi h, c' in cis' se izogiblje zlasti v hitrejših pasajah, ker so potrebni prijemi dokaj nerodni. V vsem ostalem obsegu — o tem nas je prepričal Francoz Reue Le Roy — more biti flavta nežna, sladka, elegična, zna pa biti tudi izrazita, skratka se more na tem instrumentu podajati vse njanse človeškega razpoloženja od jeze tja do superlativa srčne miline. Seveda je v vsem tem obsegu neporabljiva tako v »forte« — kot »pianissimo« — mestih. Gibčna in urna je kot vijolina, da mestoma še urnejša od nje, tako da ji je enakovredna vrstnica v orkestru.

Kako nam je igral n. pr. Francoz Reue Le Roy! Tega igranja bi se ne dalo reproducirati na vijolini z istim čutom, z isto mnogobarnostjo v izražanju. V tem pogledu pač prekaša flavta vijolino, kar je pa končno kot pri vsakem drugem instrumentu odvisno od dobrote instrumenta in od dobrote igralca.

Reue Le Roy je imel srebrni instrument. Lep je bil za oko, toda po glasu boljši bi bil lesen instrument, kajti lesa le ne nadomesti niti najfinejša niti najdragocenejša kovina.

Flavta je pri nas zelo nepoznan instrument in smelo trdim, da še vsi glasbeniki, ki bi morali poznati vsak instrument po vseh svojstvih, ne poznajo flavte. Tako n. pr. je bila kritika flavte v »Slov. Narod« od 20. aprila t. l. popolnoma zgrešena. Orisal je pač flavto, predno jo je slišal.

K temu seveda pripomore dejstvo, da so dobri flavtisti silno redki. Neopravičeno se smatra flavto nekako kot instrument druge vrste. Temu pa ni tako! Flavta ima povsod vodilna mesta, kot n. pr. vijolina in ne zaostaja za njo nikjer, nasprotno jo, kot je zgoraj omenjeno, še celo prekaša v možnosti izraza čustev. Zato bi bilo le želeti, da bi se današnja mladina posvetila poleg drugih orkestralnih instrumentov tudi flavti, da bi bili tudi

naši domačini dobri orkestralni glasbeniki oziroma še celo solisti in da bi se ne bilo treba tozadevno oslanjati edino na tuje, čeprav po večini bratske narode. K temu bi pripomogle večkratne slične prireditve, kot so bile one »Glasbene Matice« in francoskega instituta in pa mladinska predavanja gospoda prof. Jeraja, ki so po mojem mnenju ravno v pogledu vzgoje glasbenikov in še posebej v pogledu duševne vzgoje mladine neprecenljive vrednosti.

pr Spored IV. koncerta jugoslovske komorne glasbe, ki se vrši v ponedeljek, dne 2. junija ob 8 zvečer v Filharmonični dvorani. Stevo Hristič: Lastavica; Kosta Manojlovič: Moja draga; Miloje Milojevič: a) Zanosni čas, b) Japan. Poje g. Julij Betetto. Stevo Hristič: November; Kosta Manojlovič: Tužna pjesma; Stevo Hristič: Moma na pendžeru (narodna); Miloje Milojevič: Zvona. Poje gđ. Milica Prica. Miloje Milojevič: Quatre morceaux, pour Piano op. 23, igra na klavirju g. prof. Janko Ravnik. Peter Konjevič: Aman djevojka; Miloje Milojevič: Herecg. uspavan-ka; Peter Konjevič: a) Dude, mori, Dude, b) Povala je Jela, narodne pesmi, poje gđ. Milica Prica. Peter Konjevič: a) Sunce bi sjalo, b) Of, aman, aman, c) Kaloper Pero, d) Devet godina, d) Ruse kose. Narodne pesmi poje g. Julij Betetto. Sedeži so razprodani v abonmaju, stojišča pa se dobe v Matični knjigarni. Istotam se dobi podrobni spored z besedilom.

pr Razstava. Kakor smo zvedeli, bosta sredi junija otvorila svojo razstavo v umetniškem paviljonu akad. slikar Franjo Sterle, vodja umetniške šole »Probudac«, in akad. kipar profesor Al. Repič. Razstavo bodo tvorile slike-portreti in dela iz plastike, na kar že danes opozarjamo našo umetnost ljubeče občinstvo.

pr Marija Kmetova v češčini. Znani prevajalec iz slovenščine dr. Bohuš Vybiral je prevedel knjigo Marije Kmetove: »Helena« v češki jezik. Knjigo je založil J. F. Buček v Prostejovu.

pr Zagrebška opera v Dalmaciji. Te dni gostuje v Dalmaciji zagrebška opera. Na programu so »Prodana nevesta«, »Carmen«, »Rigoletto«, »Bohemec«, »Tosca«, »Madame Butterfly« in baleti. Dalmatinska publika je nad izvajanjem navdušena.

Narodno gledališče.

DRAMA.

Nedelja, 1. junij: »Paglavka«. Izven.
Ponedeljek, 2. junija: »Kamela skozi uho šivanke«. Red F.
Torek 3. junij: Ob 3 popoldne: »Mogočni prstan«. Mladinska predstava za mladino šol kranjskega šolskega okoliša. Izven.
Sreda 4. junij: »Izgubljene duše«. Red A.

OPERA.

Nedelja 1. junij: »Manon Lescaut«. Ljudska predstava pri znižanih cenah. Izven.
Ponedeljek 2. junij: Akademija ljubljanskega sokolstva na korist ruskega sokolskega društva. Izven.
Torek 3. junij: »Carjeva nevesta«. Red B.
Sreda 4. junij: »Manon Lescaut«. Red D.

Nedelja v Narodnem gledališču. V operi se poje Puccinijeva »Manon Lescaut« in sicer kot ljudska operna predstava pri znižanih cenah. Začetek ob pol 8 zvečer. — Drama vprizori ob 8 zvečer vlezabavno francosko veseligr »Paglavka«, ki je pri premijeri popolnoma uspeła.

Misijoni.

Gospodje duhovniki! V imenu 30 milijonov poganov, kolikor jih vsako leto umrje brez krsta, v imenu Gospodovem, ki je naročil: Pojdite in učite vse narode! in v imenu vaše ljubezni do vernikov, ki bodo vero tem bolj ljubili, čim več bodo zanjo storili, vam kliče: Vpeljajte in pospešite Družbo za širjenje vere! To je najstarejša, pa tudi najmodernejša, največja, pa tudi najširokopteznejša misijonska družba! Je najbolj katoliška, ker združuje vse narode in sloje v podporo vseh misijonov; je člen cerkvenega organizma samega; dela tudi iz laikov apostole; budi plemenito tekmo z organizacijo skupin; ima srečen nabiralni način, ki od posameznika malo zahteva, pa rodi velike uspehe! Zato hoče sveti oče in naročajo škofje, naj se vpele po vseh župnijah sveta! — Škofijsko vodstvo v Ljubljani je ta teden razposlalo vsem župnijam Družbene tiskovine (knjižnico, letak, sprejemnice, položnice), ki vam bodo dale dosti pojasnila o Družbi za širjenje vere. Če boste teh tiskovin še rabili, nam sporočite; zlasti sprejemnic bo bržkone primanjkovalo. Prosimo pa kar najlepše: Začnite takoj z organiziranjem, da bomo v počitnicah na prvem jugoslovskem misijonskem tečaju imeli kaj pokazati! Gospodje, ki ste pri verskih ali prosvetnih družbah, se za pooblastilo obrnite na svojega župnika, ki sme po pravih pooblastitih vsakogar, da bodo vaši člani takoj, ko jih vpišete, deležni odpustk! — Družba za razširjenje vere, Ljubljana, Pred škofijo 12.

»STENICOL«

Najboljše sredstvo proti stenicam. — Glavna zaloga: A. KANC, Ljubljana.

Iz katoliškega sveta.

KATOLIČANSTVO NA JAPONSKEM.

Japonska se počasi dviga iz razvalin, ki jih je napravil strahoviti potres, in tudi katoliške cerkve, misijoni in šole se že popravljajo.

Eden najvažnejših misijonov na Japonskem spada h kongregaciji oo. Marijonistov. Ze pred 38. leti se je P. Heinrich, Francoz rod iz Alzacije, nastanil na Japonskem. Tu je ustanovil štiri francoske srednje šole, iz katerih so izšli profesorji, ki danes učijo na univerzi v Tokiju, v visoki plemiški šoli in v višji vojaški akademiji.

P. Heinrich pa ni samo razširjal katoliške vere, temveč tudi francosko civilizacijo in znanost in je bil za to ponovno odlikovan.

Nekaj minut je zadoščevalo koncem prošlega poletja, da sta postale »Jutranja zvezda« v Tokiju in šola v Yokahami kup razvalin. Francoska vlada je poslala pomoč in v malo belgijsko mesto Nivelles, kjer se nahajajo predniki francoskih oo. Marijonistov, so začeli prihajati darovi od vseh strani. Vsak mesec objavlja njih list »Marijin Apostol« (»L'Apôtre de Marie, Nivelles, Boulevard des Archers«) nove darove iz vseh strani sveta.

Ko se je na Japonskem zvedelo, da so bili šolski zavodi »Jutranje zvezde« uničeni, so se kljub splošni narodni nesreči začeli zbirati darovi posebej za ta zavod in japonski letak je pisal, da bi bila za tokijske otroke težka škoda, če bi ta šola prenehala. Na tem letaku so bili med drugimi podpisani trije mikadovi ministri, trije vseučiliški profesorji in več visokih osebnosti iz političnih, pisateljskih, vojaških in finančnih krogov. Tako se zavzemajo na Japonskem za kulturno delo francoskih duhovnikov.

Če primerjamo današnje razmere z nekdanjimi, opazimo naravnost velikansko razliko. Pred osemdesetimi leti katoliški misijonar ni imel pravice stopiti na japonska tla. Danes, ko se na Japonskem cesar spet začenja po božje častiti, morajo katoliški duhovniki najti, tako kot se je to zgodilo pred petnajstimi stoletji v Bizancu, prilagoditev, ki dopušča vernikom izvrševati brez malikovalstva državljanske formalitete tega bogočastja.

Niti nekdanje prepovedi, niti sodanje težkoče niso ovirale teh Japoncev, da so javno manifestirali za katoliške šolske zavode.

Le počasi se dvigajo ti zavodi iz potresnih razvalin: odprti so že srednješolski razredi za 625 dijakov in ljudskošolski razredi za 552 učencev in vsi ti se vzgajajo izključno v francoskem jeziku. Treba bo pa še več kot 300.000 yenov, da se upostavi ves zavod.

In vse to velikansko kulturno delo je začetel en francoski pater, ki je prišel iz Alzacije, zasedene od Nemcev. Tako je takrat uropani del domovine pomagal razširiti kulturo in vero v daljni tujini.

Učiteljski vestnik.

Pedagoško socialni tečaj v Celju. Osrednji odbor Slovske zveze je sklenil prirediti v dneh 3., 4. in 5. julija t. l. pedag. socialni tečaj v Celju. Zamišljen je tako, da bi se vsako dopoldne vršila predavanja, popoldne pa bi imeli poučne izlete v okolico. Dne 5. julija bi imeli tudi občni zbor »Sl. zveze«. Da pa more osrednji odbor pričeti s pripravami za tečaj, je nujno potrebno, da se oni, ki se nameravajo udeležiti tečaja, takoj prijavijo predsedniku »Slovske zveze«, t. j. Ivanu Štruklju, nadučitelju na Viču. Vse podružnice »Sl. zveze«, ki bodo imele svoja zborovanja začetkom junija, opozarjamo, da se razgovore tudi na svojih zborovanjih ter naj delajo na to, da bodo vsaka podružnica častno zastopana na pedag. socialnem tečaju.

Nova najdišča platine.

V južnoafriškem Transvaalu je odkril rudar Adolf Erasmus velike zaloge platine. Kopal je na prostoru, kjer so že prej iskali zlato in kositer, pa nič dobili. Sedaj je iskal kositer, pa je slučajno zadel na platino. Spet enkrat dokaz, kakšno vlogo ima slučaj in da, iščeč eno, dobiš drugo. Svet, kjer je Erasmus kopal, so proglasili prej, po vseh znakih so dedč, za zlato poljano, nato pa za zakladnico kositra. Pa ni bilo ne enega ne drugega. Erasmus si je mislil, morda bo pa le kaj, in je iskal naprej. Že pri prvih vbadih v zemljo je našel zrua zlata in neko rjavobelo tvarino, ki je pri izmivanju ostala na dnu, tudi ko je bilo zlato že izmito. Slišal je bil, da je edino platina težja kot zlato, in si je mislil, morda bo pa to. Obvestil je lastnika zemljišča, dali so stvar strokovnjaško preiskati in res je bila platina. In sicer še v precejšnji množini. To je prvi slučaj, da so dobili platino v Južni Africi. Takoj je nastalo več družb, ki so začele z izkoriščanjem najdbe. Nahaja se pa oni kraj okoli 160 kilometrov severno od Johannesburga in se razteza nad 25 km daleč.

Z gospodarskega vidika je to odkritje velike važnosti. Platina je najdragocenejša kovina; sicer je dobava vsled zamotanih kemičnih procesov zelo draga, a se vendar izborno izplača. Več kot polovico sedanje svetovne platinske produkcije porabijo pri izdelavi dragih kamnov; povpraševanje po nakitju iz platine je tako veliko, da je dosegla ta kovina petkratno vrednost zlata, veliko več kakor pred vojsko. Doslej so dobili največ platine v Uraku, a je vojska produkcija zelo omejila.